

Popper “demistificiran”: Čudne ideje Bloora in nekaterih drugih glede Popperjevega sveta 3*

V članku, objavljenem leta 1974 v *Science Studies*, je David Bloor (1974) nameraval “demitologizirati” oziroma “demistificirati” Popperjev model treh svetov. O nekaterih Bloorovih idejah so v isti številki razpravljali Dolby, Meynell in Wojick, leto kasneje pa tudi De Witt (1975) v *Social Studies of Science*. Razlog, zakaj želim v tem članku ponovno osvetliti njegov članek, je delno moje prepričanje, da nanj še vedno ni bilo zadovoljivega odgovora, delno pa v tem, da kljub kritikom dr. Bloor v svojem nadaljnjem delu, natančneje v *Knowledge and Social Imagery* (1976), ne kaže nobenih znakov, da bi spremenil mnenje.

Vsaka sociologija znanja vključuje *teorijo* znanja – neko epistemologijo – in skoraj vse takšne epistemologije so subjektivistične. Glede tega se večina sociologij znanja razlikuje od večine filozofij znanja, kajti znanje utemeljuje v družbenem, v kolektiviteti, ne pa v posameznikovem umu. Ker je človekovo mišljenje družbeni produkt, sociologi predpostavljajo, da je družbeno subjektiven.

Ko je enkrat sprejeta ta predpostavka, je pot odprta v kognitivni relativizem, torej v priznanje, da je vse znanje ‘kontekstualno’ in da sta celo logika in resnica kulturno pogojeni. Vsi pomembnejši sociologi znanja so se z različnimi bolj ali manj nemogočimi sredstvi poskušali znebiti te zanke, vsaj zato, da bi rešili (četudi le trohico) objektivnosti za svoje lastne, oboževane ideje. Durkheim je videl žarek upanja za objektivnost v rasti odprtih, pluralnih družb, ki bi omogočile medkulturno prenašanje

** Članek je popravljen in nekoliko spremenjen verzija besedila, ki je leta 1980 izšlo v reviji *Philosophy of the Social Sciences*, 10 (173–180).*

znanja (in torej znanosti o družbi). Mannheim je iskal objektivnost v sorodnem, toda bolj nejasnem konceptu prosto lebdečega intelektualca. In medtem ko je Mannheim objektivnost podelil matematiki in logiki ter morda tudi (vendar to ostaja nejasno) empiričnim naravoslovnim znanostim, je Lukcs objektivnost podelil celo estetiki. Sodobni sociologi znanja, kot denimo Bloor, takšnih zahtev ne postavljajo. So trdovratni zagovorniki "strogega" programa sociologije znanja in Blooru se zdi patetično, da Mannheim ni bil sposoben uvideti, da je račun $2 + 2 = 4$ odvisen od družbene konvencije (Bloor 1973). Toda tudi on je želel obdržati *koncept* objektivnosti, kot bomo videli.

Človekovo mišljenje *je* družbeni proizvod. To je trivialno res – kako bi bilo drugače, saj smo družbena bitja? Vendar pa se lahko težavam, nastalim ob tej trditvi, izognemo, če se upošteva, da *rezultati* človekovega mišljenja, *vsebine* človekovega mišljenja in *ideje*, ki jih te misli izražajo (še posebej pa, če gre za javno zabeležene v kakšni obnovljivi obliki), po svojem nastanku obstajajo neodvisno od umov, ki so jih proizvedli. Prav tako tudi neodvisno od družbenih in kulturnih razmer, v katerih so bili proizvedeni. To je resnično za vse človekove umske in umetniške izdelke.

Osnova Popperjeve doktrine o treh človekovih svetovih je takale: svet snovi in energij (materialni svet oziroma svet 1), svet zavestnih in nezavestnih izkustev (mentalni svet oziroma svet 2) ter svet objektivnega znanja (svet 3). Ti svetovi so v glavnem avtonomni, so pa tudi medsebojno povezani v tem smislu, da imajo drug na drugega povraten vpliv. Svet 1 in 2 sta lahko in sta v interakciji neposredno, kot sta lahko in sta svet 2 in 3; toda svet 1 in 3 sta lahko v interakciji le s posredstvom sveta 2. Knjiga je fizični objekt (svet 1), toda vsebuje tudi ideje (svet 3); in le skozi mentalna stanja (svet 2) lahko te ideje (ki so lahko ideje o objektih iz svetov 1, 2 ali 3) zapopademo. Te ideje lahko pravilno zapopadete vi in lahko jih jaz sam zapopadam napačno, in to je mogoče, ker obstajajo neodvisno od konkretno mojega ali vašega uma.

Prepričan sem, da Popperjev koncept sveta 3 izvira (kdo bi lahko celo rekel, da je povzetek) iz drugih osrednjih idej v njegovi filozofiji, namreč:

(i) teorije, da imajo vse ideje, družbene konvencije, izdelki in tako dalje posledice in da imajo skoraj vse posledice, ki jih v trenutku njihovega nastanka nihče (še najmanj pa njihovi predlagatelji, izumitelji ali izdelovalci) ne pričakuje;

(ii) javnega značaja idej, še posebej znanstvenih idej (gre za medosebno prenosljivost in še posebej odprtost za kritiko znanja);

(iii) tarskovskega razumevanja resnice – tarskovska resnica je resnica sveta 3 in ne 'mentalno stanje'; in

(iv) razumevanja znanja kot (neizogibno) hipotetičnega, in ne kot (potencialno) gotovega.

Tu pa je ključna razlika med subjektivnim znanjem v smislu stanja duha oziroma zavesti (bodisi družbeno povzročenega ali ne) ter med objektivnim znanjem v smislu vsebine misli.

Znanje v tem objektivnem smislu je popolnoma neodvisno od trditve kogarkoli, da neko znanje ima; prav tako je neodvisno od vsakogaršnjih prepričanj ali dispozicij za soglasje; ali dispozicij za delovanje oziroma zatiranje. Znanje v objektivnem smislu je znanje brez tistega, ki ve; to je znanje brez vedočega subjekta. (Popper 1972: 109; poudarki kot v izvirniku.)

Tu nihče ne zanika *obstoja* miselnih stanj, umov ali subjektivnih izkustev; vse to obstaja ('doktrina treh svetov' ni niti fizikalistična niti behavioristična). Enako kot Wittgenstein, Ryle, ali Kuhnov "normalni znanstvenik" smo lahko zaskrbljeni ali zbegani (subjektivno stanje); toda 'uganke', ki nas skrbijo, ali bolje, problemi, s katerimi se soočamo, so tudi sami *objektivni*, so nekaj, o čemer postavljamo domneve in kar poskušamo rešiti. Še več, tudi same predlagane rešitve so objektivne, ker jih lahko mi in tudi drugi proučimo ali kritiziramo. Lahko smo navdušeni, lahko nam odleže in tako dalje, da smo 'rešili' problem (ali vsaj odpravili miselni krč), toda ta miselna stanja je treba ločiti od samih rešitev, ki sedaj 'obstajajo' v svetu 3.

To pomeni, da je znanje le v enem smislu 'neko stanje duha' in le v enem smislu produkt družbenih in zgodovinskih razmer, v katerih je nastalo. V nekem drugem, in celo v najpomembnejšem smislu pa obstaja znanje neodvisno od posameznih umov – *ali celo od vseh umov* – ter zunaj (določenega) časa in (določenega) prostora. V tem smislu lahko rečemo, da "nam govorijo" v gromozanskem razponu več kot 15.000 let jamske slikarije ljudi iz obdobja zgodnjega paleolitika – in govorijo nam nadvse ganljivo. Ti artefakti, ki nam nekaj govorijo, obstajajo 'tam zunaj'. Natančno toliko so del naše kulturne dediščine, kot so to dela našega skoraj-sodobnika Aristotela. Znanje (oziroma objektivna vsebina), zaklenjeno v linearni B pisavi, cela stoletja ni bilo znano *nobenemu* umu, toda po razvozlanju te pisave *nam* je vsem poznano. Nihče 'ne ve' vseh informacij iz knjige Rand Corporation, ki vsebuje milijon naključnih števil, in nihče je tudi ni ustvaril (napravljena je bila z računalnikom), pa vseeno obstaja (knjiga v svetu 1 – kot niz fizičnih objektov; informacije, ki so v

¹ *Popperjeva poanta, s katero se popolnoma strinjam, je, da se lahko o vedenju naučimo več, če proučujemo produkte vedenja, kot pa se lahko naučimo o produktih vedenja, če proučujemo vedenje (to je bilo tudi Marxovo stališče, čeprav ga ni oblikoval povsem natančno tako). Ker je Popperjevo stališče, da je svet 3 nastal v največji meri z napredkom človekovega jezika, še posebej njegovih deskriptivnih in argumentativnih funkcij, je absurdno misliti, da mu je priredil živalske produkte (mreže, gnezda, bobrove jezove itd.), čeprav je res, da je na nekaterih mestih v svojih delih predlagal, da lahko za živali rečemo, da imajo svoj svet 3 – svet v glavnem iz problemov, ki jim jih postavlja okolje. Toda to naj bi prinašalo idejo, da imajo tudi živali probleme in da je reševanje problemov pomemben del evolucijskega razvoja ter da to ni dodeljeno le človeku.*

njej, pa v svetu 3). Lahko da ne poznamo niti svojega lastnega dela: v številki Science Studies, kjer se je pojavil Bloorov članek, se avtor na strani 75 sklicuje na Wittgensteina, toda dvomim, da to sam sedaj ve. Kar je javno zabeležena stvar, je, četudi se je nihče ne spomni, še vedno znanje – za tistega, ki jo nekoč 'ponovno odkrije'. Prav gotovo lahko svoje delo tudi napačno razumemo (lahko recimo mislimo, da smo dosledni, čeprav v resnici nismo – Einstein je napačno razumel svoj lasten princip kovariance).

Koncept objektivnega znanja, ki je vključen v teorijo o svetu 3, nam ponuja logično definicijo objektivnosti. Izogne se neskončnemu iskanju korenin objektivnosti – v metodi, problemskem področju ali v interpretaciji zgodovine (primeri: 'vrednostna osvobojenost', 'dejstva', zavest proletariata). Hkrati pa nam omogoča smiselno govoriti o objektivnosti. Še najbolj pomembno pa je morda, da označuje ta koncept objektivnega znanja dokončno razliko med idealizmom in realizmom – temeljna razlika med svetovnimi nazori, ki skozi stoletja podčrtuje toliko 'razmišljanja o mišljenju'. Eden od nazorov zagovarja tezo, da smo realnost ustvarili *sami* in da tudi obstaja le *za nas same* (je preprosto naš svet in 'realnost je realnost-za-nas'). Nasprotno stališče je, da realnost ni le naša stvaritev in da ni preprosto le 'naša' realnost – kajti čeprav ga lahko pomagamo ustvarjati oziroma mu kaj *dodati*, nam postavlja probleme in nas preseneča (dodaja nam); rase (v pomembnem smislu) neodvisno *od* nas in nas presega (tu in zdaj), kajti prav tako postavlja probleme našim potomcem in jih tudi preseneča. Husserl se je pritožil, da znanost razvrstila naš svet življenja, ki je (kot je pravil) svet 'čisto subjektivnih izkustev', ki pa je tudi svet, v katerem se odvija vsa naša dejavnost (vključno z znanostjo). *Toda svet življenja ni le preprosto svet čisto subjektivnih izkustev.* To je huda napaka. Prav tako je tudi svet objektivnega znanja. Svet 2 in 3 sta v interakciji.

V pomembnem smislu je svet 3 tisti, ki nas napravi značilno človeške. To je svet, ki smo ga *zunaj* nas samih ustvarili mi in naši predniki (največ s pomočjo deskriptivne in argumentativne uporabe jezika), toda ne samo *za* sebe, ampak tudi (delno celo namenoma) za naše naslednike.

Svet 3 je bil pogosto nerazumljen. Paul Feyerabend, recimo, ki je nekoč študiral pri Popperju, je takšen primer. Kako je Feyerabend Popperja potvarjal, lahko ocenimo že iz trivialnega zgleda v opombi 194 na strani 125 njegove *Against Method* (1970), v kateri Popperja obtožuje *inter alia*, da ptičja gnezda pripisuje svetu 3. Toda Popper ne počne ničesar takega. Njegove reference o tem (npr. stran 112 in 114 v njegovem (1972)) so povsem jasno analogne. Ideja sklicevanja na ptičja gnezda je v tem, da se z njo ilustrira (pomembna) razlika med *proučevanjem vedenja* (dejanj izdelave – fizičnih stvari, toda tudi idej, teorij itd.) in pa *proučevanjem samih izdelkov*.¹

Feyerabend pravi, da Popper in njegovi zagovorniki "razlikujejo med sociopsihološkim procesom v znanosti, kjer se kopičijo napake in kjer se pravila neprestano kršijo, ter med 'tretjim svetom', kjer se znanje spreminja na racionalen način in brez vmešavanja 'psihologije množic'."² (Feyerabend 1970: 95 fn. 8) Toda to je potvorba tega, kar je Popper mislil s svetom 3. Pred vsem drugim je treba reči, da je to, kar je Popper jasno in po mojem mnenju pravilno razložil, *družbeni sistem* znanosti (in psihologija znanstvenikov) od *situacijske logike* znanosti. Popperjanci niso nikoli zanikali, da znanstveniki delajo napake ali da se sicer vedejo kot povsem normalna človeška bitja. Znanstveniki so prav tako zmožni početi nepošteno in egoistične stvari, ki so recimo značilne za poslovni svet, za vladno birokracijo ali za kakršnekoli druge vrste skupin (četudi so hkrati sposobni precejšnje velikodušnosti)³. Toda vse to je mimo poante. Proučevanje skupinskega in zasebnega vedenja znanstvenikov, njihovih družbenih vlog, notranje politike, njihovih uspehov in neuspehov, osebnih motivacij, notranjih sporov in tako dalje, je sicer pomembno in zanimivo, vendar zajema le polovico zgodbe. Problem nekaterih sociologov znanosti (in tudi nekaterih zgodovinarjev znanosti) pa je, da mislijo, da je to vsa zgodba. Ampak ne le da ni vsa zgodba, tudi poskusi, da bi jo za to napravili, se nagibajo k trivializaciji filozofije znanosti (glej Musgrave 1974)⁴.

Drugič, svet 3 nikakor ni stvaren svet. Je konceptualno območje idej – objektivnega znanja – objektivnih v smislu, da ideje, ki tam bivajo, obstajajo neodvisno od kateregakoli posamičnega misleca, ki jih je domislil. Ni niti 'revežev platonski svet', kakor piše Feyerabend v enem svojih napadov⁵ (kajti ni niti nespremenljiv niti ni svet *čistih idej*, sploh pa ne samo resničnih idej – vsebuje namreč tudi napačne ideje), niti ni stvaren svet, 'kjer se lahko znanje spremeni na racionalen način' – ali na neracionalen način, ko smo že pri tem. Dejanje, ko se znanje ustvari, se prične v stvarnem svetu, v stvarnem svetu, ki ni v interakciji samo s (konceptualnim) svetom subjektivnih (*individualnih in družbenih*) izkustev (svet 2), ampak tudi s (konceptualnim) svetom objektivnega znanja (svet 3).

Še en kritik, Anthony Quinton (1973), je prav tako nebogljjen glede pravega pomena Popperjevega sveta 3. Kot mnogi drugi tudi on ugotavlja, da so določila za sprejem v svet 3 "radikalno nejasna". Popper naprimer "pošilja v svet 3 knjige in spise, iz katerih sestojijo knjižnice". Toda to je napačno. Popper, prav tako kot ocenjuje Quinton, meni, da so – recimo to s Quintonovimi besedami – "konkretni stanovalci fizičnega sveta 1, kot naj bi bili tudi domnevne analogije ptičja gnezda in pajkove mreže". Knjige in spisi so v tretjem svetu: toda ideje, ki jih vsebujejo, in problemi, ki jih izpostavljajo, so v svetu 3. Nadalje, razlika, ki jo napravi

² Karel Williams (1975), marksistični zgodovinar ekonomije, je prišel do enakega zaključka, čeprav po precej drugačni poti. Ko se je prepričal, da obstaja "neempiričen pogled na znanost" in da Popperju ni uspelo vzpostaviti nečesa, kar imenuje "znanstvenost" naravoslovnih znanosti, nas vodi v močvirje obskurnosti, iz katerega lahko le občasno razločimo kakšno razumljivo frazo. Eden teh je stavek, da "Popperjeva teorija o objektih sveta 3 poskuša vzpostaviti bolj splošno sfero, kjer posameznik lahko in mora racionalno izbirati – sfera, kjer Lakatoseva 'psihologija množic' (na katero se sklicuje Feyerabend v zgornjem citatu) domnevno ne vlada. Toda kaj takega nima nobene zveze s tem, o čemer govori Popper.

³ Primer: Harold Urey, ki je podaril polovico denarja od Nobelove nagrade rabinu, ker je verjel v njegovo delo in ker mu je želel olajšati napore pri potegovanju za raziskovalno podporo.

⁴ Sodobni poskusi, da bi filozofijo znanosti zvedli na sociologijo (da bi filozofijo znanosti utemeljili na tem, kar znanstveniki 'zares počno'), se mi zdijo prav katastrofalni.

⁵ Jerry Ravetz ga je imenoval 'odčarana platonistična filozofija', kar tudi ni.

Popper, ni – kot meni Quinton – med “abstraktnimi mišljivostmi in stvarnimi mišljenostmi”. Tudi ni pravilno reči, kot to stori Quinton, da: “Kar je (za Popperja) človeškega izvora, ni nič drugega kot fizično udejanjeni izrazi oziroma zapisi znanja. Kar je avtonomno, je struktura, ki se logično nanaša na abstraktne entitete” (Quinton 1973: 35–36). Toda to ni tisto razlikovanje. Odločilna razlika je med dejanjem mišljenja, družbenega konteksta razmišljanja, dispozicije za misel o nečem, motiv za misel o nečem itd. in pa med idejo – to, kar je mišljeno, produkt misli. Toda ideje, ki se nahajajo v svetu 3, niso bistva: Popper je vedno zavračal bistva. V tem smislu niso “abstraktne mišljivosti”. Vendar pa svet 3 vsebuje ideje, ki se še nikomur niso porodile v glavi, ampak so implicirane oziroma so vključene v tiste, ki so se že. Od tod sledi, da vsebuje logično povezano strukturo *idej*. Problemi glede tega, “kaj si je mogoče misliti”, so slabi kandidati; toda metafizične ideje, ki jih je *mogoče kritizirati*, so brez dvoma vključene. Če stvari postavimo nekoliko bolj zabavno: problem, ali je mogoče Marxovo idejo o lažni zavesti misliti, bi imel kar težave vstopiti (ker ne gre za pravi problem), toda Marxova ideja je že tam. Ideja o mizi (v platoničnem smislu) ni dobra ponazoritev objekta iz sveta 3; Eddingtonova (napačna) ideja o mizi (1981) pa je.

Še tretji kritik, John Horton (1970), pa razlaga, da Popper locira objektivnost v standardih znanstvene skupnosti, to je v soglasju. To opombo bi lahko izenačili naprimer z Johnom Zimanom (1968), toda Popperju je pripisana zmotno, ker on govori o intersubjektivni *kritiki* (in standardih kritike, seveda), ne pa o *soglasju*. Dejansko je vprašanje o konsenzu tisto, kar ga loči od Kuhna. Če naj je objektivnost izenačena s soglasjem, potem seveda je neizogibno, da jo gledamo sociološko.

Jasen namen Davida Bloora je, da ‘demistificira’ Popperjev svet 3; čeprav je težko videti, kaj je tako skrivnostnega v njem. Očitno pa “odmeva z miti in prispodobami judovsko-krščanske teologije”. Ampak to še ni vse. Gre tudi za metafizični sistem, ki “vnaša novosti o skrivnostnih področjih in neobičajnih tipih stvari”. Toda ne gre za nesmiselno metafiziko in bilo bi pozitivistično, pravi Bloor, če bi tako mislili. Mogoče jo je “reducirati” z Marxovo “metodo transformacije”; za Marxa “metafizični sistemi niso prazne fantazije, temveč so nekaj stvarnega – namreč družbeni odnosi med ljudmi.” Takšni sistemi preoblečejo, skrijejo in preobrnejo, kar zaznavajo... napravijo skrivnost iz tega, kar je mogoče povedati bolj jasno.” Torej, dekodiran in oropan skrivnosti je Popperjev “tretji svet” razkrit – je družbeni svet!

Ves ta razumniški aparat je zelo domiseln, toda komaj sploh potreben, da bi z njim ponovno utrdili prvenstvo sociološkega subjektivizma, kar je resničen Bloorov cilj. “Predlagana

transformacija pušča Popperjevo tridelno strukturo nedotaknjeno," piše Bloor. Seveda ne napravi nič takega. Zamenja povsem drug model in pri tem popolnoma zgreši poanto. Toda Bloor meni, zdi se, da ne počne nič drugega, kot da za Popperjem čisti njegovo zmešnjavo. Vzemimo primer: "Objektivna epistemologija, ki proučuje tretji svet, lahko ogromno pripomore k razsvetljevanju drugega sveta subjektivne zavesti, še posebej znanstvenikovih subjektivnih miselnih procesov; toda obratno ne drži" (Popper 1972: 112). Bloor je to preoblikoval v: "Skratka, Popper v svojem jeziku pravi, da dolguje psihologija več sociologiji kot obratno" (Bloor 1974: 71). Ampak to je brezupno nerazumevanje Popperjevega namena.⁶ Prav zato, ker se je želel oddaljiti od sociologizma⁷ (in tudi od psihologizma), je nastala ideja o tretjem svetu. Tretji svet *ni* stvaren družbeni svet, ampak (nasprotno) velik del družbenega sveta pripada (konceptualnemu) tretjemu svetu in nekaj pripada tudi drugemu. Tretji svet ne vključuje umov, temveč njihove izdelke. Ne vključuje vedenja Jima Watsona, ko je želel prehiteti Linusa Paulinga, vendar pa vključuje ideje, utelešene v pismu iz srede, 2. aprila 1953, naslovljene na revijo Nature. Pismo in tista številka revije sta seveda objekta sveta 1. Kakšni so bili Watsonovi občutki sveta 2 ob Paulingovem prihodu na Cambridge naslednji petek, je opisano v knjigi The Double Helix, v objektu sveta 1, ki ga sestavlja dvesto dva in dvajset tiskanih strani in precej fotografij. Ideje sociologov o Watsonovem družbenem vedenju, kolikor jih je mogoče natisniti, pa po drugi strani obstajajo v svetu 3.

Če si sposodim frazo Johna Watkina kot neke vrste parabolo: ljudje se šalijo (dejavnost v svetu 2), toda šale niso stvar za smejanje psihoanalitiku ali antropologu. Izražajo ideje o družbenih odnosih ali pa so simptom česa drugega. So objekt tretjega sveta (vsaj če jih je mogoče shraniti in jih ponovno pogledati). Naše ideje o družbenih vlogah in o odnosih, ideje in vrednote, ki jih utelešajo raznovrstne družbene reči – ideje, o katerih je mogoče razpravljati in ki jih lahko racionalno kritiziramo (pa ne samo mi, ampak če ideje preživijo, tudi naši nasledniki) – so tiste, ki tvorijo del sveta 3. Naj ponovim, družbeni svet je stvaren svet. Popperjevi trije svetovi so teoretski konstrukt, katerih namen je razjasniti koncept objektivnosti. Koncepta "svet 3" ni mogoče vključiti v družbeni svet, ne da bi pri tem izgubili vso njegovo poanto. Ali natančneje, objektivnega znanja ni mogoče preoblikovati ali zvesti na sociologijo, kakor tudi idej ni mogoče zvesti na mentalna stanja ljudi, ki jih zagovarjajo. V *tem* smislu sociologija znanja ni mogoča.

V Bloorovih rokah je trditev, da je objektivno znanje znanje brez vedočega subjekta, preobrnjena do nerazpoznavnosti. "Če je tretji svet družbeni svet," pravi, "potem se objektivno znanje nanaša na nekaj (*sic*) takega, kot so razmere v znanstveni disciplini ali v delu

⁶ Mogoče se sme reči, da je Popper "prepričan, da je psihologija dolžna sociologiji več kot obratno" – vsaj v tem smislu, da zanika stališče, da bi lahko sociologijo zvedli na psihologijo (zanika psihologizem), in tudi v tem smislu, ker zatrjuje, da mora vsaka psihološka interpretacija predpostaviti človekovo družbeno okolje – toda to definitivno ni to, kar naj bi Popper v zgornji navedbi rekel "v svojem jeziku".

⁷ O Bloorovem sociologizmu glej tudi njegovo (1973). Bloor trdi, da je bil Wittgenstein dejansko sociolog in da je potrebna sociologija, da razsvetli filozofijo, ne pa da filozofija razsvetljuje sociologijo (kot je ugotovil Winch).

⁸ Priznati moram, da ti primeri niso tako nazorni, kot bi si človek želel, in da jih je dejansko mogoče interpretirati tako, kot je to storil Bloor. Toda Popperjeva razprava o svetu 3 negira propozicijo, da je objektivno znanje objektivno zaradi tega, ker gre za konsenzualno lastnino dane kolektivitete v določenem trenutku. Teza, da je "objektivno znanje lastno neki kolektiviteti", je za Popperja resnična le, če bi vzeli, da "kolektiviteta" pomeni vse človeštvo – v preteklosti, sedanjosti in v prihodnje – to pa ni tisto, kar namerava dr. Bloor. Najpomembnejše je, da znanje ni objektivno, ker se skupina ljudi z njim strinja (zares je lahko to tudi prav nasprotno), temveč zato, ker je za nas in za tiste, ki pridejo gledat, kritizirati in nadalje analizirati za nami, tam v svetu 3.

⁹ Stališče, da je resnica lastnina neke kolektivitete – znanstvene skupnosti –, to je, da je resnica "mnenja, s katerim se v končni fazi vsi, ki raziskujejo, strinjajo" – lahko najdemo pri Peirceu in Morrisu, Cohenu, vendar pa ne tudi pri Popperju, za katerega je, enako kot za Tarskega, resnica logični predikat, to pomeni, da je lastnina stavkov o svetu.

kulture, v nekem danem času" (Bloor 1974: 72). Bloor razlaga, da tudi Popperjeve lastne besede podkrepljujejo to interpretacijo, da je objektivno znanje "nekaj takega, kot so razmere v znanstveni disciplini; in še posebej se naslanja na "Popperjeve tri primere znanja v objektivnem smislu na strani 110 (njegovega Objective Knowledge)". Ti primeri so: (1) iz gesla Knowledge v The Oxford English Dictionary: znanje je "veja učenja, znanost; umetnost". (2) "Če upoštevamo trenutne razmere metamatematičnega znanja, se zdi verjetno, da se o Fermatovem zadnjem teoremu ni mogoče odločiti." (3) "Jamčim, da je ta teza izviren in pomemben prispevek k znanju."⁸ Tako je fizika denimo to, "kar fiziki vedo", in le v tem smislu, da *skupina transcendirata posameznega vedočega subjekta*, gre za "znanje brez vedočega subjekta". ("Razred fizikov sam po sebi ni fizik.") Toda teza, da se znanje nanaša na nekaj kot razmere v znanstveni disciplini, ni le slabotna preobleka objektivizma, očitno je tudi napačna. In ni le "transformacija" Popperja, ampak jasno protislovje Popperju. V bistvu je to povsem standarden kontekstualističen in relativističen pogled na problem znanja. Objektivnost znanja (in zatorej resnice) je po Blooru v "tem, da gre za niz sprejetih prepričanj družbene skupine"; "logično rezoniranje (...) pomeni pokoravanje normam korektnega postopka"; "avtoriteta resnice je avtoriteta družbe" (Bloor 1974: 75–6)⁹.

Če bi takšne trditve ne bile nič več kot majhen nesporazum glede objektivnosti in objektivnega znanja, ne bi bile niti pomembne. Toda žal ni tako. Niso le napačne, ampak tudi nevarne. Kot je rekel Musgrave:

Rast znanja je dandanes že tako ogrožena s plimo subjektivističnega relativizma – in če znanje preneha rasti, bo njegova subjektivna dimenzija dejansko postala pomembnejša. Subjektivizmu lahko celo uspe v osvobajanju – toda le za določeno ceno. (Musgrave 1974: 588)

V glavnem pa je mogoče reči, da žive stvari živijo preprosto zato, da se ohranjajo (kot je pojasnil Samuel Butler, kokuš je preprosto način, kako neko jajce napravi drugo jajce). Vendar, ljudje se razlikujejo v pomembnem in edinstvenem vidiku – v svoji sposobnosti, da se ne le ohranjajo, temveč zavestno *memorializirajo*, da zapustijo svoje znamenje na svetu za potomce, da ustvarijo svet zunaj sebe, svet umetnosti in glasbe, svet filozofske misli, svet znanosti, svet umetnih reči. Teh stvari človek ne počne iz lastne zabave, pouka ali veselja. Eno oko ima v prihodnosti. Ravno zaradi tega lahko o "tretjem svetu", o konceptualnem področju idej, sploh govorimo.

Prevedel: Andrej Pinter

J. W. Grove je Professor Emeritus in Political Studies na Queen's University, Kingston (Ontario, Kanada). Kot študent je leta 1946, po Popperjevem prihodu iz Nove Zelandije, poslušal njegovo prvo serijo predavanj o logiki in znanstveni metodi (Logic and Scientific Method). Objavil je vrsto knjig in razprav s področja politologije in filozofije znanosti. Njegova zadnja monografija ima naslov *In Defence of Science: Science, Technology, and Politics in Modern Society*.

LITERATURA

- BLOOR, DAVID (1973): "Wittgenstein and Mannheim on the Sociology of Mathematics", ***Studies in the History and Philosophy of Science***, 4.
- BLOOR, DAVID (1974): "Popper's Mystification of Objective Knowledge", ***Science Studies***, 4.
- BLOOR, DAVID (1976): ***Knowledge and Social Imagery***. London.
- DE WITT, L. W. (1975): "On Bloor's Transformation of Popper's Pluralism", ***Social Studies of Science***, 5.
- EDDINGTON, SIR ARTHUR (1918): ***The Nature of Physical World***. Cambridge.
- FEYERABEND, PAUL (1970): "Against Method", ***Minnesota Studies in the Philosophy of Sciences***, 4.
- HORTON, JOHN (1970). "The Dehumanization of Anomie and Alienation." v: J. E. Curtis in J. W. Petras (ur.), ***The Sociology of Knowledge: A Reader***. London.
- MUSGRAVE, ALAN (1974): "The Objectivism of Popper's Epistemology" v: P. A. Schlipp (ur.), ***The Philosophy of Karl Popper***. La Salle: Open Court.
- POPPER, KARL R. (1972): ***Objective Knowledge***. Oxford: Clarendon Press.
- QUINTON, ANTHONY (1973) "Sir Karl Popper: Knowledge as an Institution," ***Encounter***, 41.
- WILLIAMS, KAREL (1975): "Karl Popper's Empiricism", ***Economy and Society***, 4.
- ZIMAN, JOHN (1968): ***Public Knowledge: The Social Dimension of Science***. Cambridge.